

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

AİLE VE TÜKETİCİ HİZMETLERİ

**ENGELLİ BİREYLER
762SHD026**

Ankara, 2011

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- PARA İLE SATILMAZ.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	iii
GİRİŞ	1
1. ENGELLİLİK	3
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1.1. Tanım ve Kavramlar.....	4
1.1.1. Zedelenme-Sapma.....	4
1.1.2. Yetersizlik	5
1.1.3. Özürlü-Engel	5
1.2. Engellilik Nedenleri	5
1.2.1. Doğum Öncesi Nedenler	5
1.2.2. Doğum Sırası Nedenler	6
1.2.3. Doğum Sonrası Nedenler	7
UYGULAMA FAALİYETİ.....	8
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	9
2. ENGEL GRUPLARI.....	10
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	10
2.1. Görme Engelliler	11
2.1.1. Görme Engellilerin Sınıflandırılması	12
2.1.2. Görme Engelli Bireylerin Özellikleri	12
2.1.3. Görme Engeli Nedenleri.....	12
2.2. İşitme Engelliler	13
2.2.1. İşitme Engellilerin Sınıflandırılması	14
2.2.2. İşitme Engelli Bireylerin Özellikleri	15
2.2.3. İşitme Engelinin Nedenleri.....	16
2.3. Ortopedik ve Süreğen Hastalıklı Engelliler	17
2.3.1. Ortopedik Engel ve Süreğen Hastalıkların Sınıflandırılması	18
2.3.2. Ortopedik Engel ve Süreğen Hastalığı Olan Bireylerin Özellikleri	19
2.3.3. Ortopedik Engel ve Süreğen Hastalık Nedenleri	19
2.4. Zihinsel Engelliler	20
2.4.1. Zihinsel Engellilerin Sınıflandırılması	20
2.4.2. Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri	21
2.4.3. Zihinsel Engel Nedenleri.....	22
2.5. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olanlar	22
2.5.1. Dil ve Konuşma Güçlüğü ile İlgili Sınıflandırma	23
2.5.2. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Bireylerin Özellikleri	24
2.5.3. Dil ve Konuşma Güçlüğü'nün Nedenleri	24
2.6. Öğrenme Güçlüğü Olanlar	25
2.6.1. Öğrenme Güçlüğü'nün Sınıflandırılması	26
2.6.2. Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Özellikleri	26
2.6.3. Öğrenme Güçlüğü Nedenleri	26
2.7. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekliler	26

2.7.1. Üstün Zekâlı ve Özel Yeteneklilerin Sınıflandırılması	28
2.7.2. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Bireylerin Özellikleri	28
2.7.3. Üstün Zekâ ve Özel Yeteneklilik Nedenleri	29
2.8. Duygusal ve Davranış Bozukluğu Gösteren Bireyler	29
2.8.1. Duygusal ve Davranış Bozukluklarının Sınıflandırılması	29
2.8.2. Duygusal ve Davranış Bozukluğu Gösteren Bireylerin Özellikleri	30
2.8.3. Duygusal ve Davranış Bozukluğu Nedenleri	31
UYGULAMA FAALİYETİ.....	32
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	33
MODÜL DEĞERLENDİRME	35
CEVAP ANAHTARLARI.....	37
ÖNERİLEN KAYNAKLAR.....	39
KAYNAKÇA	40

AÇIKLAMALAR

KOD	762SHD026
ALAN	Aile ve Tüketici Hizmetleri
DAL/MESLEK	Sosyal Destek Hizmetleri
MODÜLÜN ADI	Engelli Bireyler
MODÜLÜN TANIMI	Engel nedenleri ve çeşitlerinin incelenerek öğrenilmesini sağlayan öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/24
ÖN KOŞUL	
YETERLİK	Engel nedenlerini ve çeşitlerini tanımak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Engel nedenleri ve çeşitlerini doğru tanıyabileceksiniz. Amaçlar 1. Engele neden olan faktörler ile ilgili doğru bilgi toplayabileceksiniz. 2. Engel grupları hakkında doğru bilgi toplayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Uygun koşullarda sınıf ortamı Donanım: İnternet, yazılı ve görsel yayınlar, tepegöz, konuyla ilgili afiş, broşür vb.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Tüm bireyler, çeşitli özellikleri açısından birbirinden farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar bazen bireyin fiziksel özelliklerinde bazen kişilik özelliklerinde bazen de öğrenme özelliklerinde görülebilmektedir. Engellilik, normal yaşa göre vücut fonksiyonlarında veya yapısındaki herhangi bir kayıp olarak tanımlanmaktadır. Toplumların kültürel düzeylerine göre günlük yaşam içinde sakat, özürlü, kör, dilsiz, cüce gibi farklı isimlendirmeler de kullanılmaktadır. Engelli bireylere ilişkin toplum içinde tanınmalarını kolaylaştırıcı sıfatların dışında önemli olan nokta engellilikle ilgili farkındalığın olması ve anlaşılma gereksinimlerinin karşılanmasıdır.

Bireyin fiziksel işlevlerindeki bozukluk ve bunların hareket yeteneğinde yarattığı eksiklik ve güçlük, onu toplumun diğer bireylerinden farklı kılar. Bu farklılık, engellilerin yaşadığı ayrımcılığın da asıl nedenidir. Fiziksel işlevlerdeki bozukluklar ve bunların hareket yeteneği üzerinde yarattığı sınırlamalar bireyi toplumdan uzaklaştırır. Toplumsal destek sistemlerinin yetersizliği, toplumun dışlayıcı tutum ve davranışları da engelli bireyin topluma eşit bireyler olarak katılmasını önler.

Toplum, engelli bireyleri ne kadar çok içine sindirir ve onları diğer insanlar gibi kabul ederse engelli bireylerin kendilerine olan güvenleri de artacaktır. Kendine güvenen birey daha mutlu, daha başarılı ve diğer insanlar için daha faydalı olacaktır.

Engelli bireylerin sosyal kabulü için devlete de çok önemli görevler düşmektedir. Engelli bireyler için gerekli olan her türlü fiziksel ve sosyal düzenlemeler yapılmalıdır. İyi bir eğitim alabilen, iyi bir kazancı olan, başkaları için bir şeyler yapabildiğini gören engelli bir birey, kendini toplumun gerçek bir parçası olarak görecektir.

Bu modül ile engeli oluşturan nedenleri, engellilik ile ilgili temel kavramları, engel gruplarını ve özelliklerini öğreneceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Engelle neden olan faktörler ile ilgili doğru bilgi toplayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Engellilik ile ilgili kavramları araştırınız.
- Engelle neden olan faktörleri araştırınız.
- Edindiğiniz bilgileri dosyalayınız.
- Arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. ENGELLİLİK

Birçok dilde engelli ve engellilik anlamına gelen birden fazla sözcük bulunmaktadır. Örneğin Türkçe’de genel düzeyde “engelli, özürlü, sakat” sözcükleri aslında aralarında anlam farkları olduğu hâlde aynı anlama gelmek üzere kullanılmaktadır. Genelde tüm engelliler için yaşanan bu karmaşa, belirli engel grupları için de geçerlidir. Örneğin kör, âmâ, görme engelli, görme özürlü, az gören vb. Bu sözcükler değişik anlamlar taşıdığı gibi yer yer aynı anlama gelmek üzere de kullanılabilir. Engellilik kavramı, bireyin fiziksel, duyu, zihinsel, sosyal ve duygusal alanlardaki engelleriyle ilgili olarak tanımlanmaktadır. Engellilik kavramı, bireyin fiziksel, duyu, zihinsel, sosyal ve duygusal alanlardaki engelleriyle ilgili olarak tanımlanmaktadır.

Resim 1.1: Engelli birey

Engelliliğin her zaman her yerde geçerli ölçülerle tanımını yapmak bir hayli güçtür. Bu nedenle literatürde çok değişik tanımları vardır. Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Bildirgesinde "Kişisel ya da sosyal yaşamında kendi kendisine yapması gereken işleri (bedensel ya da sonradan olma) herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar sakat olarak" tanımlanmaktadır. Engelli sözcüğü genelde hareket yeteneği sınırlanmış bireyi çağrıştırmaktadır.

Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi özürli birey olarak tanımlanmaktadır.

1.1. Tanım ve Kavramlar

Engelli bireylerin eğitimi ve topluma kazandırılması her toplumun öncelikleri arasında bulunmalıdır. Beden, zihin, duyuşal ve sosyal gelişim özellikleri yönünden normal bireylerin gelişim özelliklerinden ayrılan bireylerin eğitim ve öğretim işlerini kapsayan çalışmalar bütününe “özel eğitim” denir. Özel eğitim kapsamında yer alan bazı tanım ve kavramlar aşağıda açıklanmıştır.

1.1.1. Zedelenme-Sapma

Bireyin psikolojisinde, fizyolojisinde ve anatomisinde meydana gelen geçici ya da kalıcı türden bir kayıp, görev bozukluğu veya yapı bozukluğuna zedelenme denir. Erken dönemde anne kaybı, gözlerin görmemesi veya ellerini kaybetme, yürüyememe vb. durumlar zedelenme olarak değerlendirilebilir.

Bazen bireyin özelliklerinde zedelenme olmaksızın belirgin farklılıklar olabilir. Boyunun akranlarına göre çok uzun veya çok kısa oluşu vb. Bu gibi durumlar, bireyi akran gruplarından çok farklı gösterir. Çevresindekiler çoğu kez bu farklılığın farkında olurlar. Bu türden farklılıklar “sapma” olarak adlandırılır.

Resim 1.2: Ortopedik yetersizlik

1.1.2. Yetersizlik

Zedelenme ya da bazı sapmalar sonucu bir insan için normal kabul edilen bir etkinliğin ya da yapımın önlenmesi ve sınırlanması hâline “yetersizlik” denilmektedir.

Yetersizlik; geçici-kalıcı, giderilebilir-giderilemez, gelişen-gerileyen, etkisi durumdan duruma değişebilen özellikler gösterebilir. Bunlar derecelidir. Yetersizlik daha çok bireye bağlıdır ve bireyseldir.

Resim 1.3: Zihinsel yetersizlik

1.1.3. Özur-Engel

Bireyin yaşamı boyunca yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak yerine getirmesi gereken roller vardır. Bireyin yetersizlik nedeniyle kendinden beklenen rolleri yerine getirememeye durumuna “özur-engel” denir. Yani birey belli bir durumda yapması istenilenleri yetersizlik nedeniyle yapamadığı durumlarda yetersizlik özur-engele dönüşür. Örneğin, okuyamama yetersizliği nedeniyle çocuk öğrenen öğrenci rolünü oynayamaz. Bu yönüyle engelli sayılır.

1.2. Engellilik Nedenleri

Engellilik nedenleri pek çok sınıflamalar hâlinde ele alınabilmektedir. Ancak en çok kullanılan sınıflama doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası oluşumlarına göre yapılan sınıflamadır.

1.2.1. Doğum Öncesi Nedenler

- **Doğum öncesi nedenler;**
  - Kromozomsal nedenler,
  - Akraba evlilikleri,

- Anne-baba arasındaki kan uyumsuzluğu (RH faktörü),
- Kalıtsal hastalıklar,
- Annenin doğum yaşı (Annenin doğum yaşının 17'nin altında veya 36 yaşın üzerinde olması),
- Gebelikte doktora danışmadan ilaç kullanılması,
- Gebelikte annenin alkol, sigara ve uyuşturucu madde kullanması,
- Gebelikte annenin radyasyona maruz kalması,
- Gebelikte yetersiz beslenme,
- Gebelikte geçirilen enfeksiyon hastalıkları (kızamıkçık, toksoplazma, hepatit B, suçiçeği, cinsel yolla bulaşan hastalıklar),
- Gebelikte annenin kaza, stres, zehirlenme ve travmaya maruz kalması,
- Gebelikte sağlık kontrollerinin yapılmaması,
- Vitamin ve mineral eksikliği,
- Çok sayıda ve sık hamile kalınması,
- Annenin sahip olduğu kronik hastalıklardır (diyabet, hipertansiyon, epilepsi, kalp hastalıkları).

Resim 1.4: Gebelikte hipertansiyon

1.2.2. Doğum Sırası Nedenler

- Doğumun sağlık kuruluşunda ve sağlık elemanlarınca gerçekleştirilmemesi,
- Doğumun beklenen süreden önce ve güç oluşu,
- Bebeğin düşük doğum ağırlıklı doğması,
- Doğum esnasında bebeğin travmaya maruz kalması,
- Doğum esnasında bebeğin oksijensiz kalmasıdır.

Resim 1.5: Düşük doğum ağırlıklı bebek

1.2.3. Doğum Sonrası Nedenler

- Doğum sonrası bebeğin ağır ve ateşli hastalık geçirmesi,
- Bebeğin sağlık kontrolünden geçirilmemesi, gerekli testlerin yapılmaması,
- Bebeğin aşılarının düzenli yaptırılmaması,
- Ağır doğum sarılığı,

Resim 1.6: Ağır yeni doğan sarılığı

- Bebeğin yetersiz ve dengesiz beslenmesi,
- Ev, iş, trafik kazaları,
- Zehirlenmeler,
- Aile ve çevrenin eğitimsizliği,
- Bireylerin ihmal ve istismar edilmesi,
- Doğal afetlerdir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Engele neden olan faktörlerle ilgili sunu hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Engele neden olan faktörleri araştırınız.	➤ Çeşitli kaynaklardan ve İnternet ortamından faydalanabilirsiniz.
➤ Engele neden olan faktörleri gruplayınız.	➤ Doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası faktörleri dikkate alabilirsiniz.
➤ Her bir grup altında yer alan nedenleri sıralayınız.	➤ Nedenlerin açık, anlaşılır ve kısa açıklamalar içermesine dikkat edebilirsiniz.
➤ Engele neden olan faktörler ile ilgili resim ve fotoğraf derleyiniz.	➤ Çeşitli kaynaklardan ve İnternette yararlanabilirsiniz.
➤ Edindiğiniz bilgileri, resimleri ve fotoğrafları düzenleyiniz.	➤ Temiz ve düzenli çalışmaya özen gösterebilirsiniz.
➤ Sunumunuzu hazırlayınız.	➤ Bilgisayar ortamında power point şeklinde hazırlayabilirsiniz. ➤ Asetat kâğıtlarına hazırlayarak tepegözde sunum hazırlayabilirsiniz. ➤ Edindiğiniz bilgileri renkli fon kartonu üzerinde dizayn ederek poster sunum hazırlayabilirsiniz. ➤ Sunumunuzu hazırlarken uzun cümleler yerine özet maddeler ve görseller kullanmaya özen gösterebilirsiniz.
➤ Hazırladığınız sunumu arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Arkadaşlarınızın görüş ve önerilerini alabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1. Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Bildirgesinde "Kişisel ya da sosyal yaşamında kendi kendisine yapması gereken işleri (bedensel ya da sonradan olma) herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar..... olarak” tanımlanmaktadır.
2. Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi ..... olarak tanımlanmaktadır.
3. Beden, zihin, duyuşal ve sosyal gelişim özellikleri yönünden normal bireylerin gelişim özelliklerinden ayrılan bireylerin eğitim ve öğretim işlerini kapsayan çalışmalar bütününe ..... denir.
4. Erken dönemde anne kaybı, gözlerin görmemesi veya ellerini kaybetme, yürüyememe vb. durumlar ..... olarak değerlendirilebilir.
5. Zedelenme ya da bazı sapmalar sonucu bir insan için normal kabul edilen bir etkinliğin ya da yapımın önlenmesi, sınırlanması hâline ..... denilmektedir.
6. Annenin doğum yaşı ..... engel nedenleri arasındadır.
7. Bebeğin düşük doğum ağırlıklı doğması ..... engel nedenleri arasındadır.
8. Ağır doğum sarılığı ..... engel nedenleri arasındadır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Engel grupları hakkında doğru bilgi toplayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Engel gruplarını araştırınız.
- Edindiğiniz bilgileri dosyalayınız.
- Arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. ENGEL GRUPLARI

Engelli, doğuştan veya sonradan meydana gelen hastalıklar veya kaza sonucu oluşan sakatlıklar (vücudun görsel/işlevsel/zihinsel/ruhsal farklılıkları) öne sürülerek toplumsal/yönetimsel tutum ve tercihler sonucu yaşamın birçok alanında kısıtlanan, engellerle karşılaşan kişi demektir.

Engel grupları;

- Görme engelliler,
- İşitme engelliler,
- Ortopedik ve süreğen hastalığı olanlar,
- Zihinsel engelliler,
- Dil ve konuşma güçlüğü olanlar,
- Öğrenme güçlüğü olanlar,
- Üstün zekâlı ve özel yetenekliler,
- Duygusal ve davranış bozukluğu olanlar şeklinde gruplandırılmıştır.

Resim 2.1: Engel grupları

2.1. Görme Engelliler

- Görme engeli; hayatın çeşitli dönemlerinde geçirilen hastalık, kaza vb. sebepler ile veya doğuştan getirilen özellikler ile olabildiği gibi doğum anındaki komplikasyonlar sonucu da olabilmektedir.
- Görme engelli bireylerin çevrelerini algılamaları ve bilgi toplamaları sağlam kalan duyularına dayalı olmaktadır. Görme engelli bireyler, dokunma duyularından geniş ölçüde yararlanmaktadırlar. Bu duyunun kullanılması ise bu bireylere sağlanan uygun özel eğitim yöntemleri ile olmaktadır.
- Görme engelli bireylerin çevreyi ve çevredeki uyaranları algılamada önemli olan bir diğer duyum organları da işitmedir. İşitme duyusu bu bireylerin sosyal ilişkilerini sürdürmede önemlidir.

Resim 2.2: Görme engelli birey

Görme engelli bireyler, tüm diğer engellilerde olduğu gibi bazen engellerinden bazen de toplumun tavrından dolayı engellerini daha fazla hissetmekte ve olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu olumsuz etkilenmeyi en aza indirmek veya bunlarla baş edebilme becerisi kazandırmak için küçük yaştan itibaren eğitime alınmaları gelişimleri açısından önemlidir.

Görme engelinin tanımı iki açıdan ele alınabilir. Bunlar:

- **Yasal tanım:** Tüm düzeltmelerle birlikte gören gözün görme gücünün 1/10 görme keskinliğine ya da daha azına sahip olan veya görme açısı 20 dereceyi aşmayan kişilere görme engelli denilmektedir. Tüm düzeltmelerle birlikte görme keskinliği 20/70 olan kişilere “az gören” denilmektedir.
- **Eğitsel tanım:** Eğitsel açıdan görme engelli, eğitimde dokunsal ve işitsel araçlara ihtiyaç duyan kişidir. Eğitsel açıdan az gören, görme duyusunu öğrenme amacıyla kullanabilen kişidir. Az gören bireyler gözlük, büyüteç gibi araç gereçlere ihtiyaç duyarlar.

2.1.1. Görme Engellilerin Sınıflandırılması

Görme engellilerin sınıflandırılması:

- **Körler:** Bütün düzeltmelere rağmen iki gözle görmesi 1/10'dan aşağı olan, eğitim öğretim çalışmalarında görme gücünden yararlanması mümkün olmayan kişidir.
- **Az görenler:** Bütün düzeltmelere rağmen iki gözle görmesi 1/10 ile 3/10 arasında olan ve özel birtakım araç ve yöntemler kullanmadan eğitim öğretim çalışmalarında görme gücünden yararlanması mümkün olmayan kişidir.
- **Görme yetersizliği olanlar:** Tüm düzeltmelere rağmen bireyin görmesindeki bozukluğun eğitim performansını olumsuz yönde etkilemesidir.

2.1.2. Görme Engelli Bireylerin Özellikleri

Birçok görme engelli bireyde sadece görme duyusunda yetersizlikler görülürken yaklaşık olarak üçte birinde ek yetersizlikler de görülebilmektedir. Çoğu görme engelli bireyin sözel dil becerilerinin normal olduğu görülürken dilin kullanımı ve kalitesinde akranlarına nazaran farklılıklar vardır. Sözel olmayan iletişim biçimlerini (yüz ifadeleri, jest ve mimikler) anlama ve kullanmada problemler yaşamaktadırlar.

Görme engelinden dolayı hareket becerileri sınırlı olan ve deneyim eksikliği olan engelliler, çevresindeki dünyayı ve kavramları anlamlandırmaya ilişkin ciddi problemler yaşamaktadırlar. Bu nedenle gören akranlarına nazaran öğrenmede oldukça dezavantajlı durumdadırlar.

Görme engelli bireyler, görme yetersizliğinden kaynaklanan eksiklikleri diğer duyu organlarını kullanarak telafi etmeye çalışırlar. İnce yetenekleri gelişmiştir. Görme engelli bireyler, görenlere oranla daha yüksek sesle konuşurlar. Dudak hareketlerini az kullanırlar. Monoton bir ses tonuyla konuşurlar.

2.1.3. Görme Engeli Nedenleri

Çok sık rastlanmamakla birlikte kalıtsal olabilir. Böyle bir durumun olabilmesi için görme engelinin anne-baba, her ikisi ya da kardeşlerde de bulunması gerekir. Görme engelinin % 55'i doğum öncesi faktörler nedeniyle oluşmaktadır.

Annenin hamilelik sırasında geçirdiği ateşli hastalıklar, aldığı ilaçlar vb. görme engeline neden olabilmektedir. Annenin kanının Rh(-), bebeğin kanının Rh(+) oluşu anne karnındaki fetüse yabancı bir madde gibi tepki göstermesine neden olmaktadır. Bu durum, diğer engellerle birlikte görme engeline neden olabilmektedir Erken doğan bebeklere kuvözde fazla oksijen verilmesi de çocukta görme engeline neden olabilmektedir.

Çeşitli nedenlerle doğumun geç olması ve zor olması gibi nedenlerle sorunlar ortaya çıkabilir. Bu sorunlardan birisi beyin kanamasıdır. Bu kanama görme merkezini etkilerse

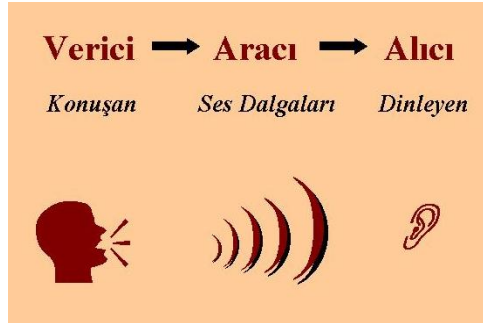
görme engeli meydana gelebilir. Bunun yanı sıra doğumun gecikmesi ve kordonun bebeğin boynuna dolanması gibi nedenlerle bebeğin bir süre oksijensiz kalması görme engeline neden olabilmektedir.

2.2. İşitme Engelliler

İşitme engeli; işitme duyarlılığının kişinin gelişim, uyum, özellikle iletişimdeki görevini yeterince yerine getirememesi durumudur. Bazı insanlarda çeşitli nedenlerle işitme meydana gelmez ve böylesi bireyler “sağır, dilsiz, işitme özürlü veya işitme engelli” olarak adlandırılır.

Ana dilinin edinilmesinden önce oluşan işitme sorunu, bireyin yaşam boyu dil ve konuşma yeteneğini kazanmaktan alıkoyabilir. Dilden yoksun olmak ve bu aracı kullanmamak ise bireyin sözel eğitim olanaklarından yararlanmasını engelleyebilir. Toplum içinde insanlar arası ilişkilerini sınırlayabilir.

Tüm bu sınırlılıklar, bireyin sağlıklı benlik kavramını geliştirmesine, bilgi edinmesine ve dünyayı tanınmasına engel olabilmektedir.

Resim 2.3: İşitmenin oluşumu

İşitme organı olan kulak dış, orta ve iç kulak olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Kulağın bu üç bölümünde, işitme sinirinde veya beyinde ortaya çıkan bir hastalık, sesin normalden daha az işitilmesini sağlar. Yapılan testlerle işitme kaybının derecesi belirlenir.

Resim 2.4: İşitme engelli birey

2.2.1. İşitme Engellilerin Sınıflandırılması

İşitme ve işitme engeli değişik faktörler göz önüne alınarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflama engelin derecesine, oluş zamanına, nedenine, oluş yerine, oluş biçimine ve süreğenliğine göre yapılabilmektedir.

➤ İşitme engelini derecesine göre sınıflandırma

İşitme kaybının tipi ve derecesi, uluslararası standartlara göre şu şekilde sınıflandırılmıştır:

10dB-15dB	Normal	İşitmede bir problem yoktu
16dB-25dB	Minimal	Bazı sesleri (çağlayan sesi, yaprak hışırtısı gibi) duymada ve ayırt etmede güçlüğü vardır.
26dB-30dB	Hafif	Konuşma seslerinin bazılarını duyabilme güçlüğü vardır. Fısıltı ile konuşulanları duyamaz.
31dB-50dB	Orta	Karşılıklı konuşmaları anlamada güçlük çeker.
51dB-70dB	Orta-ileri	İşitme cihazı olmadan konuşmaları anlayamaz ve takip edemez.
71dB-90dB	İleri	Konuşma seslerini duyamaz. Sadece çevredeki şiddetli sesleri duyabilir.
91dB ve üzeri	Çok ileri	Çok yüksek şiddetteki sesleri duyabilir.

Tablo 2.1: İşitme engeli dereceleri

Çok ileri derecede işitme kaybı olan ve işitme cihazı kullanması zorunlu olan bireyler “sağır”, hafif ve orta derecede kaybı olan bireyler ise “ağır işiten” bireyler olarak tanımlanmaktadır.

➤ **İşitme engelini oluş zamanına göre sınıflandırma**

İşitme engelli bireylerde genel olarak işitme engelini oluş zamanına göre iki tür işitme kaybı görülür: İşitme kaybı birey çocukluk döneminde dili kazanamadan ortaya çıkmışsa dil öncesi işitme kaybı, dili kazandıktan sonra ortaya çıkmışsa dil sonrası işitme kaybından söz edilir.

➤ **İşitme engelini oluş yerine göre sınıflandırma**

Bireylerde genel olarak oluş yerine göre beş tür işitme kaybı görülür. Bunlar:

- **İletim tipi işitme kaybı:** Dış kulak veya orta kulağı etkileyen bir durum sonucu sesin iç kulağa iletilmemesi sebebiyle meydana gelen işitme kaybıdır. Sesin algılamasında değil, sesin iletiminde bir sorun vardır. Orta kulak boşluğunda sıvı birikmesi sonucu oluşan orta kulak iltihabı, kulak kiri birikmesi, kulağa sokulan yabancı cisimler, işitme kanalının şişmesi, yapısal anomali gibi durumlar iletimsel işitme kaybının sebepleri olarak sayılabilir.
- **Duyusal-sinirsel tip işitme kaybı:** İç kulak ve iç kulaktan beyne giden sinirlerin zedelenmesi sonucu meydana gelen işitme kaybıdır. Bu tip kayıplar iletim tipi işitme kayıplarına göre genellikle daha ağır ve kalıcıdır. Enfeksiyonlar, genetik etkenler ya da ilaç kullanımı duyusal-sinirsel işitme kaybının sebeplerindedir.
- **Karma tip işitme kaybı:** Bu tip işitme kayıpları hem iletimsel hem de duyusal-sinirsel işitme kaybı türlerinin bir arada görülmesidir.
- **Merkezi tip işitme kaybı:** Merkezi sinir sisteminde meydana gelen bir zedelenme sonucu ortaya çıkan işitme kaybıdır. Dış ve orta kulak görevini yapar, iç kulak ve işitme sinirleri normal çalışır fakat merkezde bir bozukluk vardır. Bu hasar, bireyin sesleri algılamasını ve sese anlamlı bir şekilde tepki göstermesini engeller.
- **Psikolojik işitme kaybı:** İşitme organlarının yapısı ve işleyişinde bir bozukluk olmadığı hâlde işitme gerçekleşmez. Bu gibi durumlar “psikolojik işitme kaybı” olarak adlandırılır.

2.2.2. İşitme Engelli Bireylerin Özellikleri

Birey, doğumdan başlayarak pek çok bilgiyi, işitmesini kullanarak öğrenir. Birey işitme duyusu ile sürekli olarak çevresindeki diğer bireylerin konuşmalarını duyar, bu sesler ile o anda oluşan olaylar arasında bağlantı kurar ve bu seslere anlam verir.

İşitme engelli birey ise işitme yoksunluğu nedeniyle öğrenmeye en uygun yaşlarda konuşma ve dili öğrenme fırsatından yoksun kalarak hem anlama hem de konuşma becerilerinde sorunlar yaşar. Konuşma ve dil sorunlarına bağlı olarak da bilişsel, motor koordinasyon, duygusal-sosyal, eğitim öğretim, mesleki ve toplumsal alanlarda da güçlük çekerler.

İşitme engelli bireyler, işitme kaybının tipi, derecesi ve şekline bağlı olarak çok fazla ses hataları yaparlar. Bu da konuşmalarının anlaşılabilirliğini etkiler. Ses uyaranlarının olduğu ortamlarda işitme engelli bireylerin kendilerinden ve çevrelerinden sağladıkları işitsel girdiler ve geri iletiler işiten bireylere göre daha sınırlıdır. Ayrıca işitme engelli bireyler, düşüncelerini düzenlemede ve düzgün bir sırada ifade etmede güçlük çekerler.

İşitsel girdinin yetersizliği nedeniyle işitme engelli bireyler düşünme ve akıl yürütme, sınıflama ve ilişki kurma, açıklama becerilerinde güçlük çekerler. Soyut düşünme becerilerindeki yetersizlikler sevgi, nefret, inanç, güç, hız, zaman gibi kavramları etkili bir biçimde kullanmalarını olumsuz yönde etkiler. Duyduklarını zihinlerinde canlandırmada zorlanırlar. İşitme kaybının tipi ve derecesine bağlı olarak işitsel uyaranları aynı şekilde alamazlar. Sözlü yönergeleri dinleme ve izlemede zorlanırlar. Dikkatleri çabuk dağılır.

İşitme engelli bireylerin işitme ve dil becerilerinin yetersiz olması kişiler arası iletişim kurmayı engeller ve sosyal yaşamla ilgili tutum ve rollerin öğrenilmesinde bazı güçlükler yaratır. İşitme engelli bireylerin öğrenme ile ilgili becerilerde işiten yaşlılarına göre daha çok desteğe ihtiyaçları vardır. Öğrenmeye ilişkin deneyimlerinde uğradıkları başarısızlık, bireyde motivasyon eksikliği yaratarak bireyin sosyal ilişkileri öğrenmesini ve akademik becerilerde başarılı olmasını olumsuz yönde etkilemektedir.

2.2.3. İşitme Engelinin Nedenleri

İşitme engeli vakalarının % 95'inin doğum öncesinde, doğumda veya çocuk dili kazanmadan önce; % 5'inin ise çocuk dili kazandıktan sonra oluştuğu bilinmektedir. İşitme engelinin nedenlerinden biri kalıttır. Ana-babada ya da daha önceki kuşaklarda görülen işitme engeli, doğan bebekte de görülebilmektedir. ABD'de işitme engelliler okul nüfusu içinde yapılan bir araştırmada öğrencilerin % 30'unda işitme kaybı bulunan akrabaları olduğu saptanmıştır. Akraba evliliğinin kalıtsal nedenli işitme kayıplarına yol açtığı bilinmektedir.

Çoğunlukla kalıtımda duyuşal-sinirsel türden işitme engeli görülmektedir. Kalıtıma bağlı nedenlerde işitme kaybı fazla, engel ağır olmaktadır. Hamilelik süresinde annenin geçirdiği mikrobik hastalıklar, doğacak çocuğun işitmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Kabakulak, kızamık, kızamıkçık, menenjit, grip, rubella adı ile anılan alman nezlesi gibi hastalıklar bunlar arasındadır. Özellikle hamileliğin ilk üç ayı içinde annenin rubella mikrobunu alması bebeğin işitmesi için ciddi tehlike oluşturur.

Yapısal bozukluklar da işitme engeli oluşturur. Kulak kepçesinin yokluğu, kulak yolunun kapalı olması, dış kulakta görülen yapısal bozukluklardır. Orta kulaktaki kemikçiklerin olmaması, yarım oluşumlu ve aralarındaki eklemlerin olmaması, özengi

kemiğinin iç kulak oval penceresine kaynamış olması orta kulak bölümünün yapısal bozuklukları arasındadır.

Anne karnındaki bebek ile anne arasındaki kan uyuşmazlığı (Rh faktörü), doğum öncesi işitme engeli oluşturan etmenler arasındadır. Bu faktörün uyuşmazlığı durumunda anne karnında oluşan antibadiler, fetüsün kanındaki alyuvarları tahrip eder. Sonuçta alyuvarların azalması fetüste genel gelişim eksikliği yaratır. Bu durumdan en çok sinir sistemi etkilenir. Böylece işitme engeli oluşur. Hamilelik sırasında annenin geçirdiği kazalar, özellikle karın bölgesini kapsayan travmalar da bazen işitme engeline neden olabilir.

Doğum anına kadar geçen süre içinde normal bir gelişim gösteren bebek, doğum anında birtakım etkenler nedeniyle engelli hâle gelebilir. Travmalar, kanama ve oksijen yetersizliği bunlar arasındadır. Ayrıca geç ve güç doğumlarda yapılan müdahalelerde forseps kullanma ve diğer yollar beyin zedelenmesi yapabilir.

Doğum anından itibaren bebeğin yakalanacağı kızıl, kızamık, menenjit, boğmaca, difteri, ensefalit, kabakulak gibi mikrobik ve ateşli hastalıklar işitme engeline neden olabilir. Dış ve orta kulakta oluşabilecek enfeksiyonlar, kulak akıntıları işitme engeli yapabilir. Orta kulakta kemikçiklerde oluşan kireçlenmeler, iletimsel türden işitme engeli oluşturur. Ayrıca beyin tümörlerinden özellikle işitme merkezi bölgesinde olanlar işitme engeli oluşturabilir. Yüksek frekanslı ve şiddetli seslere uzun süre maruz kalınması işitme engeli yaratabilir. Bireyin duygusal gelişimini ve dengesini etkileyen her türlü durumun psikolojik türden işitme engeli oluşturduğu bilinmektedir.

2.3. Ortopedik ve Süreğen Hastalıklı Engelliler

Ortopedik engel, doğuştan ya da sonradan ortaya çıkabilen bir durumdur. Engelin derecesine göre bireyin yaşamı etkilenmektedir. Sonradan ortaya çıkan ortopedik engellerde duruma alışmak zaman alabilmektedir. Bu dönemde destek hizmetleri verilmesi çok önemlidir. Durumun bir an önce kabullenilerek sosyal ve eğitimsel yaşamın sürdürülmesi gereklidir.

Bütün düzeltmelere rağmen iskelet, sinir sistemi, kas ve eklemlerindeki özürlerinden dolayı normal eğitim öğretim çalışmalarından yeterince yararlanamayan bireylere “ortopedik engelli bireyler” denilmektedir. Sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklar sebebiyle eğitim öğretim çalışmalarından yeterince yararlanamayan bireylere ise “süreğen hastalığı olan bireyler” denilmektedir.

Resim 2.5: Ortopedik engelli bireyler

2.3.1. Ortopedik Engel ve Süreğen Hastalıkların Sınıflandırılması

Ortopedik yetersizlikten etkilenmiş ve süreğen hastalığı olan bireyler değişik şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar tıbbi ölçütlere göre yapılmaktadır. Sınıflandırmalar yetersizliğe yol açan nedenlere, zedelenmenin olduğu yere ve derecesine göre yapılmaktadır.

Zedelenmelerin olduğu yere göre ortopedik yetersizlikten etkilenmiş bireylerin sınıflandırılması yaygın kabul görmektedir.

Ortopedik yetersizliğin olduğu yere göre bedensel yetersizliklerin sınıflandırılması iki şekilde olmaktadır. Bunlar:

- **Merkezi sinir sisteminin zedelenmesi sonucu ortaya çıkan ortopedik yetersizlikler ve süreğen hastalıklar**
  - Beyin inmesi (cerebral palsy-Si Pi)
  - Bel çatlığı inmesi (spina bifida)
  - Çocuk felci (polio)
  - Konvülziyon bozuklukları

- **Kas ve iskelet sisteminin zedelenmesi sonucunda ortaya çıkan ortopedik yetersizlikler ve diğer süreğen hastalıklar**
  - Kalça çıkığı
  - Amputasyon
  - Süreğen hastalıklar (kanser, tüberküloz, şeker ve romatizma hastalıkları)

2.3.2. Ortopedik Engel ve Süreğen Hastalığı Olan Bireylerin Özellikleri

- Bireyin sahip olduğu ortopedik engelin veya süreğen hastalığın derecesi bireyin hareket becerilerini, aktivitelere katılımını dolayısıyla deneyimlerini, sosyal-duygusal-bilişsel yaşamlarını doğrudan etkilemektedir.
- Ortopedik engel ve süreğen hastalığı olan bireylerde denge bozuklukları görülür, kolay düşerler, çabuk yorulurlar ve kol, bacak, eklem ağrıları sıklıkla görülür.
- Bazı ailelerde aile içi olumsuz durumlar, bireyin ortopedik engeli veya süreğen hastalığına bağlanmaktadır. Bu da bireyde utanç ve suçluluk duygularının gelişimine neden olabilmektedir. Ortopedik engelli bireyin kişilik özellikleri üzerinde aile bireylerinin durumu kabul etmesi önemli rol oynar.

Resim 2.6: Süreğen hastalığı olan çocuklar

2.3.3. Ortopedik Engel ve Süreğen Hastalık Nedenleri

- Genetik olarak geçen problemler, annenin geçirdiği enfeksiyonlar, oksijen yetersizliği, malnütrisyon, annenin madde kullanımı, anne karnında geçirilen travma, anne-baba arasında kan uyumsuzluğu, annenin yaşı, annenin doğum sayısı, hamilelikte geçirilen hastalıklar, hamilelikte kötü beslenme, aşırı yorgunluk, duygusal travmalar, annede şeker hastalığı, akraba evliliği gibi faktörler doğum öncesi ortopedik ve süreğen hastalık nedenleri arasında yer almaktadır.
- Zor doğuma bağlı olarak gelişen doğum travmaları, müdahaleli doğumlar, doğum sırasında geliş pozisyonu anomalileri, erken ya da geç doğum, çoğul gebelik, sezaryen, düşük doğum ağırlığı, kötü doğum şartları gibi nedenler doğum sırası ortopedik ve süreğen hastalık nedenleri arasında yer almaktadır.

- Bebeğin ateşli hastalık geçirmesi, yetersiz beslenme, baş bölgesine gelen darbeler, bulaşıcı hastalıklar, travmalar, vücut parçalarında kayıplar, enfeksiyonlar gibi nedenler doğum sonrası ortopedik ve süreğen hastalık nedenleri arasında yer almaktadır.

2.4. Zihinsel Engelliler

Zihinsel engellilik, özel eğitime gereksinim duyan bireyler arasında en yaygın görülen bir gruptur. Okul öncesi ve ilköğretim yıllarında bu bireylerle karşılaşmak mümkündür.

Resim 2.7: Zihinsel engelli birey

- Zihinsel engel, zihinsel işlevlerde önemli derecede normalin altı, bunun yanı sıra zihinsel işlevlerle ilişkili uyumsal beceri alanlarından (iletişim, öz bakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, kendini yönetme, toplumsal yararlılık, sağlık ve güvenlik, boş zaman ve iş) iki ya da daha fazlasında sınırlılıklar gösterme durumudur.
- Zihinsel engeli olan birey; zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan bireydir.

2.4.1. Zihinsel Engellilerin Sınıflandırılması

Genel ve ortak tanımlamalara sahip olan zihinsel engeli bulunan bireyler kendi içlerinde farklılıklar göstermektedir. Zihinsel engelli bireylerin özelliklerine göre farklı sınıflandırma türleri bulunmaktadır.

Zihinsel engeli bireyler psikolojik ve eğitsel olarak sınıflandırılmaktadır.

➤ **Psikolojik sınıflandırma**

- **Hafif derecede zihinsel engelliler:** Zekâ bölümü puanları 50–55 ile 70 arasında olan bireylerdir. Normal sınıflarda eğitim görebilirler. Meslek seçiminde sınırlıdırlar. Bağımsız olarak yaşamlarını sürdürebilirler.
- **Orta derecede zihinsel engelliler:** Zekâ bölümü puanları 35–40 ile 50–55 arasında olan bireylerdir. Özel sınıflarda eğitim görürler. Zihinsel, sosyal, motor gelişimleri açısından yaştlarından farklıdırlar. Günlük gereksinimlerini az yardımla karşılayabilirler.
- **Ağır derecede zihinsel engelliler:** Zekâ bölümü puanları 20–25 ile 35–40 arasında olan bireylerdir. Doğumda fark edilirler. Öz bakım becerilerini yardımsız ya da gözetimle yapabilirler.
- **İleri derecede ağır zihinsel engelliler:** Zekâ bölümü puanları 20–25 arasında olan bireylerdir. İşitme problemleri, görmede ya da motor becerilerde yetersizlikler, sağlık sorunları olabilen bireylerdir.

➤ **Eğitsel sınıflandırma**

- **Eğitilebilir zihinsel engelliler:** Zekâ bölümleri 50–54 ve 70–75 arasında olan bireylerdir. Temel akademik becerileri ve öz bakım becerilerini öğrenirler.
- **Öğretilebilir zihinsel engelliler:** Zekâ bölümleri 25–35 ve 50–55 arasında olan bireylerdir. Temel akademik becerileri öğrenemez. Öz bakım becerilerini öğrenebilirler.
- **Ağır ve çok ağır derecede zihinsel engelliler:** Zekâ bölümleri 35 ve daha altındadır. Yaşamları boyunca bakıma ihtiyaçları vardır.

2.4.2. Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri

Zihin engeli olan bireyleri tanımlayan en önemli özelliklerden birisi bilişsel süreçlerindeki yetersizliklerdir. Bu süreçteki problemler öğrenmeye ilişkin dikkat, hafıza, motivasyon ile ilgili becerilerde görülmektedir.

Zihinsel engelli bireylerin dikkatini ipuçları üzerinde toplamaya ilişkin sıkıntıları vardır. Hafızayla ilgili sorunları vardır. Özellikle kısa süreli hafızaları zayıftır. Hatırlamada güçlük çekerler. Öğrendikleri bilgi ve beceriyi başka bir ortamda, durumda veya kişilerle kullanmada zorluklar yaşarlar. Akademik performans içerisinde okumaya ilişkin okumayı anlama becerilerinde ciddi sıkıntılar yaşarlar. Dil ve konuşma problemleri vardır. Sosyal, duygusal ve davranışsal problemleri diğer bireylere göre daha sık yaşarlar.

Resim 2.8: Zihinsel engelli çocuk ve eğitimi

2.4.3. Zihinsel Engel Nedenleri

- Zihinsel engelin nedenlerinin bilinmesi bu bireyler için tıbbi ve eğitsel kararlar ile zihinsel engeli önleme çalışmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak bireyin zihinsel engel nedenlerini ortaya çıkarmak güçtür. Kişinin zihinsel engelinin birden fazla nedeni olabilmektedir.
- Annenin yaşı, kullandığı ilaçlar, içki-sigara-uyuşturucu alışkanlığı, annenin beslenmesi, akraba evlilikleri, kazalar, travmalar, kan uyuşmazlığı, kalıtsal nedenler, erken-geç doğum, kordon dolanması, güç ve riskli doğum, doğum sırası kazalar, doğumun hijyenik olmayan ortamlarda yapılması, doktor hataları, enfeksiyonlar, çocuğun geçirdiği ateşli hastalıklar, beslenme bozuklukları, yetersiz çevre koşulları vb. nedenler zihinsel engel nedenleri arasında yer almaktadır.

2.5. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olanlar

İnsan, sosyal bir varlıktır ve yaşamının büyük bölümünü diğer insanlarla geçirir. Birlikte olduğu insanlarla duygu, düşünce ve isteklerini paylaşmak, onlarla bilgi alışverişi içinde olabilmek için toplumun kullandığı dili kullanır.

İnsan hayatında önemli bir yer tutan konuşmada bozukluk olması bireyin toplumda önemli sorunlar yaşamasına neden olur.

Dil ve konuşma güçlüğü; konuşmanın akışı, ritmi, tizliği, vurguları, ses birimlerinin çıkarılışı, artikülasyonu ve anlamında bozukluk bulunmasıdır.

Resim 2.9: Konuşma engelli birey

2.5.1. Dil ve Konuşma Güçlüğü ile İlgili Sınıflandırma

Dil ve konuşma güçlüğü; konuşma bozuklukları, dil bozuklukları ve diğer dil ve konuşma bozuklukları olmak üzere üç şekilde sınıflandırılmaktadır.

- **Konuşma bozuklukları**
  - **Söyleyiş (artikülasyon) bozuklukları:** Seslerin tam yerinde telaffuz edilememesi durumudur. Kalıtsal, çevresel veya yarı damak gibi nedenlerle oluşur.
  - **Ses bozuklukları:** Sesin perdesi, şiddeti, kalitesi ve esnekliğinde iletişimi bozacak farklılıkların olmasıdır.
  - **Konuşma akışındaki bozukluklar:** Konuşmanın akıcılığını olumsuz yönde etkileyen duraksamalar ve tekrarlamaları içerir.
- **Dil bozuklukları**
  - **Gecikmiş dil:** Bireyin yaşına ve gelişimine göre beklenen dil becerilerinde sınırlılıktır. Üçüncü yaşın sonuna kadar dil gelişiminin olumsuz seyretmesidir.
  - **Söz yitimi:** Bireyde zekâ geriliği, bellek bozukluğu, işitme özürlü ve konuşma organlarında bozukluk olmadığı hâlde konuşma işlevini yerine getirememektir.
- **Diğer dil ve konuşma bozuklukları**
  - **Beyin felci ile ilgili dil ve konuşma bozuklukları:** Beyindeki herhangi bir zedelenme nedeniyle zayıflık ve felç içeren durumdur.
  - **İşitme bozukluğuna bağlı konuşma bozuklukları:** İşitme organlarından birindeki sesleri beyine taşıyan sinirlerdeki ya da beyinde işitmeye ilgili

herhangi bir yetersizlikten dolayı bireyin sesleri duyamaması konuşma seslerini öğrenmesini engeller.

- **Yarık damak, yarık dudakla ilgili konuşma bozuklukları:** Yarık damak, ağız boşluğunun üst kısmında açıklık olması durumudur. Yarık dudak ise üst dudakta tek ya da iki yanlı yarıklık olması durumudur.

Resim 2.10: Yarık dudak

- **Zekâ geriliği, öğrenme bozukluğu, duygusal problemlere bağlı dil bozuklukları:** Zekâ geriliği olan çocuklarda her türlü dil bozukluğu görülmektedir. Zekâ geriliğinden kaynaklanan algılama bozukluğundan dolayı dili diğer bireylere nazaran daha geç öğrenirler.
- **Bilingualizm ve yöresel konuşmalara bağlı dil bozuklukları:** Bilingualizm, iki lisana aynı anda maruz kalmayı ifade eder. İki dilin konuşulduğu ev ortamı, her iki dilde konuşmaya başlamada gecikmeye neden olur.

2.5.2. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Bireylerin Özellikleri

Dil ve konuşma güçlüğü olan bireylerin kısıtlı sözcük dağarcıkları vardır. Yutma, çiğneme, salya akıtma sorunları vardır İletişim kurmada isteksizdirler. Anlaşılmaz sesler çıkarırlar. Yalnız kalmayı tercih ederler. Dikkatleri dağınıktır. Kavramları geç ve uzun zamanda öğrenirler. Çevrelerindeki seslere ve konuşmalara ilgisizdirler. Jest, mimik kullanmaya yönelebilirler.

2.5.3. Dil ve Konuşma Güçlüğünün Nedenleri

Doğuştan ya da erken çocukluk çağında iç kulakta ya da orta kulakta işitme engeli olan bireyler, zekâları ve konuşma ile ilgili organları sağlam olduğu hâlde dili duyamadıklarından öğrenme güçlüğü, dolayısıyla konuşma bozukluğu sorunu yaşarlar. Bireylerde konuşma ile ilgili organlarda yapısal bozukluklara örnek olarak yarık damak ya da yarık dudak verilebilir. Bu gibi sorunlar konuşmayı bozar. Bu tür durumlar erken

dönemde fark edilerek hemen müdahale edilmelidir. Aksi hâlde bireyin yapısal bozukluklardan kaynaklı konuşma sorunu, basit düzeyde dil gelişiminin bozulmasına neden olabilmektedir.

Dil, zekâyı etkileyen ama bir ölçüde zekâyâ bağımlı bir yetidir. Bu nedenle zihinsel engelli bireylerde sıklıkla dil ve konuşma bozuklukları da görülür.

2.6. Öğrenme Güçlüğü Olanlar

Eğitim ve öğretim her birey için çok önemlidir. Ancak öğrenim açısından birtakım sıkıntı ve zorluk yaşayan bireyler vardır. Bunlar öğrenim güçlüğü gösteren bireylerdir.

Öğrenme güçlüğü; bireyin okuma yazma, matematik-aritmetik beceriler, konuşma, dinleme, akıl yürütme yeteneğini kazanma ve kullanabilmesinde yaşadığı zorluklardır.

Resim 2.11: Öğrenme güçlüğü olan birey

2.6.1. Öğrenme Güçlüğü'nün Sınıflandırılması

Öğrenme güçlüğü ile ilgili yapılan sınıflandırmaya göre üç grup yer almaktadır.

- **Okuma güçlüğü (disleksi):** En belirgin özelliği harf ve kelimelerin karıştırılmasıdır. Okuma ve konuşmada zorluk yaşarlar.
- **Yazma güçlüğü (disgrafi):** Harf, hece, gramer yanlışları vardır. Yazı yazarken boşluk bırakmaz veya bir kelimeyi birkaç parçaya bölerek yazar.
- **Aritmetik güçlüğü (diskalkuli):** Dört işlemi yapmakta zorlanırlar. Parmakla sayarlar. Aritmetikte kullanılan sembol, işaret ve terimleri anlamakta güçlük çekerler.

2.6.2. Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Özellikleri

Dil gelişimlerinde gerilik, konuşmalarında bozukluklar görülür. Kavram gelişimleri zayıftır. Öz bakım becerilerini yeterince yerine getiremezler. Hafızaları zayıftır. Okul başarıları düşüktür. Yabancı dil gibi konularda başarısızlık gösterirler. Düzensizdirler. Algı sorunları vardır. Duygusal olarak hassastırlar.

2.6.3. Öğrenme Güçlüğü Nedenleri

Öğrenme güçlüğü'nün kesin nedenleri bilinmemekle birlikte genetik nedenler, kan uyuşmazlığı, annenin alkol kullanması, yetersiz beslenmesi, doğum esnasında bebeğin oksijensiz kalması, gebelikte annenin kullandığı ilaçlar, doğumda kullanılan aletler, alerjik durumlar, yakın akraba evlilikleri, nörolojik rahatsızlıklar vb. olarak belirlenebilir.

2.7. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekliler

Üstün zekâ ve özel yetenekli çocuğun gelişim ve eğitiminde özel eğitim önemli bir yer tutar. Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların gelişimi, ilerde topluma daha yararlı olabilmesi ve var olan kapasitesini tam anlamıyla ortaya çıkarabilmesi açısından özelliklerinin iyi bilinmesi gerekir.

Resim 2.12: Üstün zekâlı çocuklar

Üstün zekâlılar, zekâ bölümü sürekli olarak 130 ve daha yukarı olup kendi yaşlarından rastgele seçilmiş bir kümenin % 98'inden üstün olan bireylerdir.

Özel yetenekliler, zekâ bölümü sürekli olarak 120 ve daha yukarı olup güzel sanatlar, matematik ve teknik gibi alanlarda yaşlarından üstün olan bireylerdir.

Üstün ve özel yetenekliler; zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya akademik alanlarda yaşlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği alan ve konu uzmanları tarafından tanımlanan bireylerdir.

Resim 2.13: Özel yetenekli bireyler

2.7.1. Üstün Zekâ ve Özel Yeteneklilerin Sınıflandırılması

Üstün zekâ ve özel yetenekli bireyler altı grupta incelenmektedir.

-
- **Özel yetenekli bireyler:** Bir ya da birden çok yetenek alanında ya da zekâ özelliğinde akranlarından çok üstün performans gösteren veya gizil güce sahip olan ve diğer alanlarda da ortalama düzeyde özelliklere sahip olan bireylerdir.
- **Üstün özel yetenekli bireyler:** Belirli bir alanda olağanüstü yetenek ya da başarı gösteren diğer alanlarda ise ortalama yetenek gösteren ya da dil becerilerinde olağanüstü iken diğer alanlarda ortalama yeteneğe sahip bireylerdir.
- **Yaratıcılık yeteneği ayrıcalıklı bireyler:** Performans ya da gizil güç olarak özgür düşünce biçimi olan ya da sanat dalları ve müzik ortamı ile düşüncelerini kendine özgü biçimde ifade eden bireylerdir.
- **Liderlik gizil gücü ayrıcalıklı bireyler:** Diğer kişileri etkileme yeteneği olarak tanımlanabilir. Kendi akran grupları üzerinde genellikle etkilidir.
- **Olağanüstü yetenekli bireyler:** Müzik, bale, drama, tiyatro gibi performans alanlarından birinde olağanüstü yetenek gösteren bireylerdir.
- **Psikomotor alanlarda olağanüstü yetenekli bireyler:** Hız, güç, koordinasyon, top kontrol vb. spor alanlarında üstünlük gösteren bireylerdir.

Her yüz çocuktan en az ikisinin bu özelliklere sahip olduğu bilinmektedir.

2.7.2. Üstün Zekâ ve Özel Yetenekli Bireylerin Özellikleri

Beden yapıları diğer akranlarına göre sağlıklıdır. Doğum ağırlık ve boyları ortalamanın üzerindedir. Yürüme, konuşma ve diğer devinim becerilerinin öğrenilmesinde akranlarından daha erkendirler.

Hastalıklara karşı dirençlidirler. Ortalama ömürleri daha uzundur. Soru ve sorunlara çok sayıda çözüm ya da düşünce üretirler. Alışılmışın dışında özgün görüşleri ve tepkileri vardır.

Görüşlerini sakınmadan söylerler, görüşlerini uzlaşmaz bir biçimde sonuna kadar savunur ve asla vazgeçmezler. Maceraya düşkündürler. Keskin bir mizah anlayışları vardır. Olağan kişilerin farkına varmadığı ince esprileri kolaylıkla fark ederler. Çok çeşitli konularda derin ve yoğun bilgilere sahiptirler. Sunulan bilgileri kolaylıkla özümserler. Okulla ilgili olan etkinliklerin hemen hepsine katılırlar. Sorumluluklarını çok iyi bilirler, söz verdikleri işi en iyi biçimde yerine getirerek tamamlarlar.

Arkadaşlarınca sevilen kişilerdir. Duygu ve düşüncelerini çok iyi biçimde ifade eder, sözcükleri iyi seçer ve söylenenleri iyi anlarlar. Merak ettikleri konuları incelerken bir başkasının kendilerini güdülemesine gereksinimleri yoktur.

Resim ve müziğe ilgileri yüksektir. Orjinal fikirler üretirler. Başkalarının duygu ve düşüncelerine önem verirler. Algılama düzeyleri çok hızlıdır. Paylaşma açık ve yardımseverdirler.

2.7.3. Üstün Zekâ ve Özel Yeteneklilik Nedenleri

Zekâ ve yetenek genetik olarak oluşmakla birlikte çevrenin etkisiyle de gelişmektedir. Aile çevresi, arkadaş grupları, uyarıcı çevre, toplumsal deneyimler bireyin zekâ ve yeteneklerinin gelişmesinde çok önemlidir.

2.8. Duygusal ve Davranış Bozukluğu Gösteren Bireyler

- Uyum güçlüğü gösteren bireyler, “duygu ve davranış problemi olan bireyler” olarak da ifade edilebilir. Toplumda bireylerin kendileri ile barışık olmaları, başkaları ile sağlıklı ilişkiler geliştirmeleri hem bireyin kendisi hem de toplumsal uyum açısından önemlidir. Bazı bireyler arkadaş edinme ve edinilen arkadaşlıkları sağlıklı bir biçimde sürdürmede zorlanmazken bazı bireyler sosyal mesajları alma, arkadaş edinme ve duygu ve düşüncelerini sergilemede güçlükler yaşamaktadır. Dolayısıyla uyum güçlüğü çekmektedir.
- Duygusal ve davranış bozukluğu olan birey, yaşına uygun sosyal ve kültürel normlardan farklı duygusal tepki ve davranışlar göstermesi nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.
- Duygusal ve davranışsal bozukluk; uygun yaş, kültürel ya da etnik normlardan farklı olan ve eğitsel performansı olumsuz etkileyen duygusal ve davranışsal tepkilerle karakterize bir yetersizliktir.

2.8.1. Duygusal ve Davranış Bozukluklarının Sınıflandırılması

Duygusal ve davranış bozuklukları üç grupta incelenebilir:

- **Dışa yönelim bozukluklar**
  - **Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu:** Dikkatlerinin çok kolay dağılması ve aşırı hareketlilik bu bireylerin özellikleridir.
  - **Davranım bozukluğu:** Davranım bozukluğu olan bireyler; fiziksel ve sözel saldırganlık, kavgacılık, alay etme, yalan söyleme, çalma, yanlış arkadaşları model alma, çete oluşturma gibi uygunsuz davranışlar gösterirler.

Resim 2.14: Çağımızın hastalığı depresyon

➤ **İçe yönelim bozukluklar**

- **Depresyon:** Bu bireylerde depresif duygu durumu, zevk alamama, uykusuzluk ya da aşırı uyku, yorgunluk, bitkinlik, kararsızlık, intihar düşünceleri gibi durumlar gözlenebilir.
- **Kaygı:** İç ve dış dünyadan kaynaklanan bir tehlike olasılığı ya da kişi tarafından tehlikeli olarak algılanıp yorumlanan herhangi bir durum karşısında yaşanan duygudur. Gerginlik, korku, bulantı, çarpıntı, şaşkınlık, baş ağrısı, terleme, titreme, hâlsizlik, uykusuzluk gibi belirtiler görülür.

➤ **Düşük sıklıktaki bozukluklar**

- **Şizofreni:** Düşünce, algı ve duygulanım alanında bozulmayla seyreden; beyin yapısında, fizyolojisinde ve kimyasında önemli değişikliklerin olduğu ciddi bir ruh hastalığıdır. Bu bireylerde hayal ürünü düşünceler, halüsinasyonlar, takıntılı düşünceler, iletişim bozukluğu gibi belirtiler görülür.
- **Otizm:** Sözel ve sözel olmayan iletişim, sosyal etkileşim ve eğitim performansını etkileyen süregelen, gelişimsel bir bozukluktur.

2.8.2. Duygusal ve Davranış Bozukluğu Gösteren Bireylerin Özellikleri

Duygusal ve davranış bozukluğu olan bireylerin bazıları üstün zekâlı iken bazıları zihinsel yetersizlik gösterebilir. Eğitimi yarım bırakma sıklıkla görülür. İnsanlarla iletişim kurma ve ilişkileri sürdürmede ciddi problemler yaşarlar. Suça yönelme riskleri fazladır. Dili kullanım bozukluğu vardır. Cümleler içinde çok az sayıda kelime kullanırlar.

Resim 2.15: Davranış bozukluğu

2.8.3. Duygusal ve Davranış Bozukluğu Nedenleri

- Duygusal ve davranış bozukluğunun nedenlerinin biyolojik, ailesel, kültürel ve okula ait faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Eğitim programlarının yetersizliği, bireyden uygun olmayan beklentiler, istenilmeyen davranışların pekiştirilmesi, uygun olmayan modeller bu tür bozukluğa neden olmaktadır.
- Araştırmalar, ailede duygusal ve davranış bozukluğunun olduğu durumlarda bu bozukluğun ortaya çıkma ihtimalinin yükseldiğini ortaya koymuştur. Beyin hasarı, beynin işlev bozukluğu biyolojik olarak bu bozukluğun nedeni olabilmektedir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Engel gruplarını ve özelliklerini gösteren bir uyarıcı pano hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Engel gruplarını araştırınız.	➤ Çeşitli kaynaklardan ve İnternet ortamından yararlanabilirsiniz.
➤ Engel gruplarının özelliklerini araştırınız.	➤ Yazılı ve basılı yayınlardan, İnternet ortamından yararlanabilirsiniz.
➤ Her bir engel grubuna ait özellikleri listeleyiniz.	➤ Özellikleri maddeler hâlinde belirtebilirsiniz.
➤ Edindiğiniz bilgileri düzenleyiniz.	➤ Temiz ve titiz çalışmaya özen gösterebilirsiniz.
➤ Edindiğiniz bilgilerle ilgili resim ve fotoğraf derleyiniz.	➤ Çeşitli kaynaklardan resim ve fotoğraf derleyebilirsiniz. ➤ İnternet ortamından yararlanabilirsiniz.
➤ Panonuzu oluşturunuz.	➤ Renkli fon kartonlarından faydalanabilirsiniz.
➤ Edindiğiniz bilgileri ve resimleri panonuza yerleştiriniz.	➤ Resimlerle bilgileri ilişkilendirmeye dikkat edebilirsiniz. ➤ Her bir engel grubunun özelliklerini farklı renk zeminler kullanarak belirtebilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdaki engel gruplarından hangisi dokunma duyularından geniş ölçüde yararlanmaktadır.
A) Görme engelliler
B) İşitme engelliler
C) Ortopedik engelliler
D) Zihinsel engelliler
2. Aşağıdakilerden hangisi az görenleri tanımlamaktadır?
A) Bütün düzeltmelere rağmen iki gözle görmesi 1/10'dan aşağı olan, eğitim öğretim çalışmalarında görme gücünden yararlanması mümkün olmayan kişidir.
B) Bütün düzeltmelere rağmen iki gözle görmesi 1/10 ile 3/10 arasında olan ve özel birtakım araç ve yöntemler kullanmadan eğitim öğretim çalışmalarında görme gücünden yararlanması mümkün olmayan kişidir.
C) Tüm düzeltmelere rağmen bireyin görmesindeki bozukluğun eğitim performansını olumsuz yönde etkilemesidir.
D) Görme açısı 20 dereceyi aşmayan kişilerdir.
3. Aşağıdakilerden hangisi işitme engelinin oluş yerine göre sınıflama kapsamına girmez?
A) İletişim tipi işitme engeli
B) Dili kazanamadan ortaya çıkan işitme engeli
C) Duyusal-sinirsel tip işitme kaybı
D) Karma tip işitme kaybı
4. Aşağıdakilerden hangisi işitme engelli bireylerin özelliklerinden biri değildir?
A) İşitme engelliler, çok fazla ses hatası yaparlar.
B) İşitme engelli bireyler, düşüncelerini düzenlemede ve düzgün bir sırada ifade etmede güçlük çekerler.
C) Duyduklarını zihinde canlandırmada zorlanırlar.
D) Sözel olmayan iletişim biçimlerini (yüz ifadeleri, jest ve mimikler) anlama ve kullanmada problemler yaşamaktadırlar.
5. Aşağıdakilerden hangisi merkezi sinir sisteminin zedelenmesi sonucu ortaya çıkan ortopedik yetersizlikler ve süregelen hastalıklardan değildir?
A) Beyin inmesi
B) Çocuk felci
C) Kalça çıkığı
D) Konvülsiyon bozukluklar

6. Aşağıdakilerden hangisi zihinsel engelli bireylerin psikolojik sınıflandırma grubuna girmez?
- A) Hafif derecede zihinsel engelliler
  - B) Orta derecede zihinsel engelliler
  - C) İleri derecede ağır zihinsel engelliler
  - D) Öğretilebilir zihinsel engelliler
7. Aşağıdakilerden hangisi dil bozukluğudur?
- A) Söz yitimi
  - B) Ses bozuklukları
  - C) Konuşma akışındaki bozukluklar
  - D) Söyleyiş bozuklukları
8. Aşağıdakilerden hangisi üstün zekâlı ve özel yetenekliler grubuna girmez?
- A) Liderlik gizil gücü ayrıcalıklı bireyler
  - B) Yazma güçlüğü olan bireyler
  - C) Olağanüstü yetenekli bireyler
  - D) Yaratıcılık yeteneği ayrıcalıklı bireyler

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. ( ) Engelli bireylerin eğitimi ve topluma kazandırılması her toplumun öncelikleri arasında bulunmalıdır.
2. ( ) kromozomsal nedenler, doğum sırası engel nedenlerindedir.
3. ( ) bazen bireyin özelliklerinde zedelenme olmaksızın belirgin farklılıklar olabilir. Bu türden farklılıklar “sapma” olarak adlandırılır.
4. ( ) bireyin yetersizlik nedeniyle kendinden beklenen rolleri yerine getirememeye durumuna “özür-engel” denir.
5. ( ) bebeğin aşularının düzenli yaptırılmaması doğum öncesi engel nedenlerindedir.
6. ( ) görme engeli, hayatın çeşitli dönemlerinde geçirilen hastalık, kaza vb. Sebepler ile veya doğuştan getirilen özellikler ile olabildiği gibi doğum anındaki komplikasyonlar sonucu da olabilmektedir.
7. ( ) kör, bütün düzeltmelere rağmen iki gözle görmesi 1/10’dan aşağı olan, eğitim öğretim çalışmalarında görme gücünden yararlanması mümkün olmayan kişidir.
8. ( ) görme engelli bireyde sadece görme duyusunda yetersizlikler görülür.
9. ( ) duyuşal-sinirsel tip işitme kaybı merkezi sinir sisteminde meydana gelen zedelenme sonucu ortaya çıkan bir işitme kaybıdır.
10. ( ) işitme engelli bireyler işitme kaybının tipi, derecesi ve şekline bağlı olarak çok fazla ses hataları yaparlar.
11. ( ) işitme engelli bireylerin işitme ve dil becerilerinin yetersiz olması kişiler arası iletişim kurmayı engellemez.
12. ( ) bütün düzeltmelere rağmen iskelet, sinir sistemi, kas ve eklemlerindeki özürlerinden dolayı normal eğitim öğretim çalışmalarından yeterince yararlanamayan bireylere “zihinsel engelli bireyler” denilmektedir.
13. ( ) bireyin sahip olduğu ortopedik engelin veya süreğen hastalığın derecesi bireyin hareket becerilerini, aktivitelere katılımını dolayısıyla deneyimlerini sosyal-duygusal-bilişsel yaşamlarını doğrudan etkilemektedir.
14. ( ) ortopedik engelli bireyin kişilik özellikleri üzerinde aile bireylerinin durumu kabul etmesi önemli rol oynar.

15. ( ) zihinsel engellilik, özel eğitime gereksinim duyan bireyler arasında en az görülen bir gruptur.
16. ( ) hafif derecede zihinsel engelliler zekâ bölümü puanları 50–55 ile 70 arasında olan bireylerdir.
17. ( ) eğitilebilir zihinsel engelliler zekâ bölümleri 50–54 ve 70–75 arasında olan bireylerdir.
18. ( ) zihinsel engelli bireylerin hafızayla ilgili problemleri yoktur.
19. ( ) dil ve konuşma güçlüğü; konuşmanın akışı, ritmi, tizliği, vurguları, ses birimlerinin çıkarılışı, artikülasyonu ve anlamında bozukluk bulunmasıdır.
20. ( ) özel yetenekliler, zekâ bölümü sürekli olarak 130 ve daha yukarı olup kendi yaşlılarından rastgele seçilmiş bir kümenin % 98'inden üstün olan bireylerdir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1 CEVAP ANAHTARI

1	sakat
2	özürlü birey
3	özel eğitim
4	zedelenme
5	yetersizlik
6	doğum öncesi
7	doğum sırası
8	doğum sonrası

ÖĞRENME FAALİYETİ-2 CEVAP ANAHTARI

1	A
2	B
3	B
4	D
5	C
6	D
7	A
8	B

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	D
2	Y
3	D
4	D
5	Y
6	D
7	D
8	Y
9	Y
10	D
11	Y
12	Y
13	D
14	D
15	Y
16	D
17	D
18	Y
19	D
20	Y

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- ATAMAN Ayşegül, **Özel Gereksinimli Çocuklar**, Gündüz Yayıncılık, Ankara, 2005.
- CÜCELOĞLU Doğan, **İnsan ve Davranışı**, İstanbul, 1992.
- ÇAĞLAR Doğan, **Üstün Çocuklar**, 1987.
- ÇAĞLAR Doğan, **Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi**, Ankara, 1981.
- DÖNMEZ Necate Baykoç, Şule BİLİR, **Konuşma Dil Bozuklukları**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1986.
- ERSOY Özlem, Neslihan AVCI, **Özel Eğitim**, Ya-Pa Yayınları, İstanbul, 2001.
- TURAN Figen, **0-6 Yaş Döneminde Dil Gelişimi**, Çoluk Çocuk Dergisi, Nurool Matbaacılık, 2001.
- www.altinokta.org.tr
- www.aof.anadolu.edu.tr

KAYNAKÇA

- ATAMAN Ayşegül, **Özel Gereksinimli Çocuklar**, Gündüz Yayıncılık, Ankara, 2003.
- ARAL Neriman, Gülen BARAN, Serap ÇİMEN, Şenay BULUT, **Çocuk Gelişimi**, Ya-Pa Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- CAVKAYTAR Atilla, İbrahim H. DİKEN, **Özel Eğitime Giriş**, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006.
- CÜCELOĞLU Doğan, **İnsan ve Davranışı**, İstanbul, 1992.
- ÇAĞLAR Doğan, **Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi**, Ankara, 1981.
- ÇAĞLAR Doğan, **Üstün Çocuklar**, 1987.
- DİKİCİ SİĞİRTMAÇ Ayperi, Ebru DERETARLA, **Okul Öncesinde Özel Eğitim**, Kök Yayıncılık, Ankara, 2008.
- DÖNMEZ Necate Baykoç, **Konuşma Dil Bozuklukları**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1986.
- ERSOY Özlem, Neslihan AVCI, **Özel Eğitim**, Ya-Pa Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- NAZİK Behire, **Çocuk Ruh Sağlığı**, Ya-Pa Yayıncılık, Ankara, 2000.
- ÖZSOY Yahya, Mehmet ÖZYÜREK, **Özel Eğitime Giriş**, Karatepe Yayıncılık, Ankara, 1989.
- TURAN Figen, **0-6 Yaş Döneminde Dil Gelişimi**, Çoluk Çocuk Dergisi, Nurool Matbaacılık, 2001.
- www.aof.anadolu.edu.tr
- www.cukurova.edu.tr
- www.altinokta.org.tr